

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**Кафедра статистики та математичних методів в економіці**

Допущено до захисту  
Завідувач кафедри

(підпис)  
“ ” 2024 р.

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА  
на здобуття освітнього ступеня магістр**

**зі спеціальності 051 «Економіка»  
за освітньою програмою  
«Економіка»**

**на тему: «Статистична оцінка розвитку малого бізнесу  
як фактору економічного зростання»**

**Виконавець:**

студентка факультету економіки та  
управління підприємництвом

**Іванченко Т.А.** \_\_\_\_\_

**Науковий керівник:**

к.е.н., доцент

**Ольвінська Ю.О.** \_

## ЗМІСТ

<b>ВСТУП</b> .....	3
<b>РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ ЯК ФАКТОРУ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ</b> ...	6
1.1. Економічний розвиток та економічне зростання як об’єкти соціально- економічного дослідження.....	6
1.2. Основні поняття та характеристики малого бізнесу.....	13
1.3. Роль малого бізнесу в економіці країни.....	20
Висновки до розділу 1.....	28
<b>РОЗДІЛ 2. СТАТИСТИЧНА ОЦІНКА РОЗВИТКУ</b> .....	29
<b>МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ</b> .....	29
2.1. Аналіз динаміки стану та розвитку малого бізнесу в Україні.....	29
1.2. Вплив малого бізнесу на регіональний розвиток.....	36
1.3. Статистичний аналіз показників успішності та стійкості малого бізнесу.....	42
Висновки до розділу 2.....	49
<b>РОЗДІЛ 3. РЕГІОНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ</b> .....	50
3.1. Оцінка диференціації регіонів України за рівнем розвитку малого бізнесу.....	50
3.2. Кореляційно-регресійний аналіз залежності ВРП від розвитку малого бізнесу.....	57
Висновки до розділу 3.....	60
<b>ВИСНОВКИ</b> .....	61
<b>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ</b> .....	64
<b>ДОДАТКИ</b> .....	68

## ВСТУП

*Актуальність теми.* У сучасному світі малий бізнес є однією з ключових складових економіки та має величезний вплив на соціальний та економічний розвиток будь-якої країни. Підприємства малого бізнесу сприяють створенню нових робочих місць, самозайнятості населення, зниженню рівня безробіття, вони більш мобільні ніж великі та середні підприємства, враховують регіональні особливості попиту та пропозицій на товари та послуги. Але в свою чергу підприємства малого бізнесу потребують підтримки з боку держави.

Усі ці переваги та потреби набувають особливої актуальності під час війни. Саме тому зараз багато говорять про необхідність максимального сприяння створенню умов для більш легкого та успішного функціонування та розвитку підприємств малого бізнесу, які в свою чергу будуть сприяти як вирішенню соціальних проблем, так й слугуватимуть основою економічного зростання України.

Проблеми функціонування та розвитку сектору малого бізнесу в Україні останнім часом є об'єктом дослідження багатьох вчених, а саме: Бутенко А., Варналій З., Васильєва Л., Герасимчук В., Дрига С., Казаченко Г., Кредісов А., Ліснічук О., Ольвінська Ю., Садеков А., Судакова О., Уманець Т. та інші.

Незважаючи на те, що вивченню різних аспектів розвитку підприємств малого бізнесу присвячено багато наукових праць, ще досі залишаються питання, які не були предметом поглиблених соціально-економічних досліджень. Так вплив розвитку малого бізнесу на економічне зростання потребує більшої уваги з боку науковців. Враховуючи вищезазначене статистичне оцінювання тенденцій розвитку малого бізнесу у наш час є досить **актуальним.**

**Метою** даної кваліфікаційної роботи є статистична оцінка впливу малого бізнесу на економічне зростання.

Для досягнення поставленої мети в кваліфікаційній роботі необхідно вирішити наступні *завдання*:

- 1) проаналізувати сучасний стан малого бізнесу в Україні та виявити проблеми, що стримують його розвиток;
- 2) оцінити регіональні особливості розвитку малого бізнесу в Україні;
- 3) спрогнозувати майбутні тенденції розвитку суб'єктів малого бізнесу в Україні;
- 4) побудувати кореляційно-регресійні моделі обсягу реалізованої продукції малих підприємств;
- 5) зобразити графічно результати аналізу.

***Предметом дослідження*** кваліфікаційної роботи є малий бізнес України

***Об'єктом дослідження*** є малі підприємства України та показники їхньої діяльності.

При виконанні кваліфікаційної роботи використовувались такі статистичні методи як: метод статистичного групування, метод відносних та середніх величин, методи аналізу рядів динаміки, метод інтегральної оцінки, кореляційно-регресійний аналіз, графічний метод. Для обробки та аналізу інформації використовувалися Microsoft Excel 2016 та Microsoft Word 2016.

***Інформаційною базою*** дослідження є наукові публікації вітчизняних та зарубіжних учених, нормативно-правові акти України, офіційні статистичні дані, електронні ресурси офіційних веб-сайтів Державної служби статистики та державних установ, матеріали науково-практичних конференцій, монографічних досліджень та інші фахові видання.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, містить список використаної літератури та додатки.

У першому розділі кваліфікаційної роботи було розглянуто теоретичні основи дослідження розвитку малого бізнесу як фактору економічного зростання. Наведено поняття економічного зростання та економічного

розвитку, основні показники та характеристики малого бізнесу та визначено його роль в економіці країни.

У другому розділі кваліфікаційної роботи було проведено аналіз розвитку малого бізнесу в Україні та основних показників життєдіяльності малих підприємств, виявлено вплив малого бізнесу на регіональний розвиток.

У третьому розділі кваліфікаційної роботи було побудовано кореляційно-регресійну модель впливу факторів на валовий регіональний продукт основних показників діяльності суб'єктів малого бізнесу та проведено інтегральну оцінку розвитку малого бізнесу в Україні.

Основні результати проведених досліджень, висновки і рекомендації представлено на наукових студентських конференціях ОНЕУ та викладені у наукових статтях [34, 35, 36].

## ВИСНОВКИ

У цілому, отримані результати дозволяють визначити малі підприємства як суттєвий фактор економічного розвитку, здатний стимулювати інновації, регіональний розвиток та зменшення безробіття. Висновки та рекомендації, що випливають із проведеного дослідження, можуть слугувати основою для подальших стратегій підтримки та розвитку малого бізнесу, спрямованих на забезпечення стійкого економічного зростання. Зокрема, можна виділити наступні:

1. Розширення підтримки малого бізнесу. Із врахуванням виявлених позитивних впливів малого бізнесу на економічний розвиток, рекомендується удосконалити та розширити програми підтримки для підприємств цього сегменту. Це може включати фінансові інструменти, освітні ініціативи та консультаційні послуги для підвищення ефективності управління та конкурентоспроможності.

2. Стимулювання інновацій в малих підприємствах. Дослідження підтверджує, що малий бізнес виступає як інноваційний каталізатор. Рекомендується розробити стимули та програми для підтримки інновацій в малих підприємствах, що сприяють розвитку нових технологій та методів виробництва.

3. Здійснення регіональних стратегій. Оскільки вплив малого бізнесу на регіональний розвиток є суттєвим, рекомендується розробити та впровадити регіональні стратегії, спрямовані на посилення підтримки малих підприємств. Це може включати розвиток локальних інфраструктурних проектів, створення інноваційних кластерів та ініціатив для приваблення інвестицій.

4. Фінансова підготовка та консультації. З огляду на виявлені труднощі в фінансовій стійкості та рентабельності, важливо розглядати можливість створення фінансових програм, спрямованих на надання підприємствам доступу до кредитів та консультаційних послуг. Це допоможе підприємствам

краще розуміти фінансові аспекти їхньої діяльності та приймати інформовані рішення.

5. Створення системи моніторингу та оцінки. Рекомендується розробити систему моніторингу та оцінки для постійного відстеження динаміки розвитку малого бізнесу. Це надасть можливість оперативно виправляти негативні тенденції та адаптувати стратегії підтримки відповідно до змін на ринку та в економічному середовищі.

Отже, у першому розділі дипломної роботи висвітлено важливі аспекти теоретичних основ економіки та малого бізнесу, що є фундаментом для подальшого аналізу. Здійснений огляд понять та характеристик, пов'язаних з економікою та малим бізнесом, виявлено їхню важливість та роль у сучасному світі.

Перший підрозділ надав системний розгляд економіки та економічного розвитку як основи для подальшого дослідження впливу малого бізнесу на ці процеси. Вивчення понять та характеристик малого бізнесу дозволило визначити його ключові параметри та внесок у загальну економічну картину.

Особлива увага була приділена ролі малого бізнесу в економіці. Аналіз його впливу підкреслив значущість цього сегменту, який не лише є важливим джерелом зайнятості, але також активно сприяє інноваціям, розвитку конкурентоспроможності та формуванню сталих економічних фундаментів.

Проведено глибокий аналіз та статистичну оцінку розвитку малого бізнесу, включаючи його динаміку, вплив на регіональний розвиток та показники успішності та стійкості. Завдяки цьому аналізу, отримано значущі висновки щодо ролі та перспектив малого бізнесу в економіці.

Аналіз динаміки розвитку малого бізнесу за останні роки надав можливість прослідкувати тенденції та зміни в цьому сегменті економіки. Ретельний розгляд динаміки дозволив виявити ключові періоди зростання та визначити фактори, що впливають на його розвиток. Особлива увага приділялася змінам в контексті глобальних та регіональних економічних умов.

Вплив малого бізнесу на регіональний розвиток розкрив важливі взаємозв'язки між малим бізнесом та регіональним економічним простором. Аналіз вказав на те, що малий бізнес виступає не тільки як локальний гравець, але і активний учасник у формуванні економічної ситуації регіону. Взаємодія між розвитком малого бізнесу та регіональним прогресом визначає нові можливості для сталого зростання та підвищення конкурентоспроможності.

Статистичні показники успішності та стійкості малого бізнесу стали основою для оцінки ефективності цього сегменту економіки. Підсумовуючи вищевикладене можна сказати, що малий бізнес виконує неабияку роль у створенні динамічного економічного середовища та розвитку регіонів. Його успішність визначається не лише внутрішніми факторами, але і зовнішнім середовищем, що вимагає уважного аналізу та ефективного управління для максимізації позитивного впливу на загальний економічний розвиток.

У третьому розділі було проведено групування регіонів України за обсягом реалізованої продукції малого підприємництва, оцінено розвиток малого підприємництва за допомогою інтегрального методу, побудовано кореляційно-регресійну модель залежності ВРП від основних показників малого підприємництва.

Отож, застосування агрегованих показників відкриває можливість детального аналізу розвитку бізнесу в кожному регіоні та виявлення ключових аспектів. Цей підхід дозволяє ідентифікувати потенційні резерви для зростання бізнесу і визначати негативні чинники, що гальмують підприємництво в конкретному регіоні. А отримана модель свідчить про пряму залежність між ВРП та другим і третім показниками. Тобто зі зростанням кількості зайнятих працівників у фізичних осіб-підприємців величина ВРП зростає теж. Так само і зі зростанням обсягу реалізованої продукції фізичних осіб-підприємців ВРП теж зростатиме.



## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Петруня Ю.Є., Задоя А.О. Економіка: базовий курс. Навчальний посібник [Електронне видання] [6-те вид., переробл. і доп.]. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2023. 265 с.
2. Європейська хартія малих підприємств: міжнародний документ № 994\_860 від 19.06.2000 року / Відомості Верховної Ради України. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994\\_860](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_860).
3. Господарський кодекс України станом на 16.01.2003 року, чинний від 01.01.2004 року № 436-IV / Відомості Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
4. Васильєва Л. М. Розвиток малого підприємництва в зарубіжних країнах. Держава та регіони. 2010. № 2. С. 55–58. 11.
5. Козаченко Г. В., Воронкова А. Е., Медяник В. Ю., Назарова В. В. Малий бізнес: стійкість та компенсаторні можливості: монографія. К.: Лібра, 2003. С. 328.
6. Варналій З. С. Мале підприємництво: основи теорії і практики. 4-те вид. К.: Т-во «Знання», КОО, 2008. 302 с.
7. Андрющенко Г. О. Малі підприємства: критерії визначення. Формування ринкових відносин. 2009. № 10. С. 245–248.
8. Commission recommendation of 6 May 2003 concerning the definition of micro, small and mediumsized enterprises (notified under document number C (2003) 1422) (2003/361/EC). Official Journal of the European Union L124, 20/05/2003 P. 0036-0041.
9. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України № 996-XVI від 05.10.2017 року із змінами і доповненнями / Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
10. Velu H. A. F. The Development Process of The Personally Managed Enterprise. European Foundation for Management Development's. 10th Seminar on Small Business. 1980. Pp. 1–21.

11. Панухник О. В. Погляд на категорію «малий бізнес» у призмі сучасного бачення та європейських підходів / Олена Панухник, Наталія Голич // Галицький економічний вісник. — Т. : ТНТУ, 2019. — Том 58. — № 3. — С. 90–97. — (Економіка та управління підприємством).

12. Пудсакулич В. Р. Методи ідентифікації малих підприємств: зб. наук. ст. VII Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Сучасний соціокультурний простір 2009». Ужгород, 2009. С. 45–51.

13. Як змінювалась кількість ФОПів та юридичних осіб в Україні в 2013–2020 роках. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/01/27/infografika/biznes/yak-zminyuvalasya-kilkist-fopiv-ta-yurydychnykh-osibukrayini-2013-2020-rokax>

14. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.06.1999 р. № 996- XIV. Дата оновлення: 01.07.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

15. Kline D. The Real Genius of the Founders: Making America’s Patent Fees. URL: <http://www.ipwatchdog.com/2018/03/04/founders-americas-patent-systemaffordable/id=94257/>

16. Світова торгова організація URL: [https://www.wto.org/english/res\\_e/publications\\_e/wtr16\\_e.htm](https://www.wto.org/english/res_e/publications_e/wtr16_e.htm) (дата звернення: 20.09.2021).

17. Japan’s Policy on Small and Medium Enterprises (SMEs) and Micro Enterprises. URL: [http://www.chusho.meti.go.jp/sme\\_english/outline/04/20131007.pdf](http://www.chusho.meti.go.jp/sme_english/outline/04/20131007.pdf)

18. Хара О. Как малый бизнес Японии помогает работать большому. URL: <https://delo.ua/opinions/kakmalyj-biznes-japonii-pomogaet-rabotat-bolshomu293839/>

19. Поліщук Г. О. Державна підтримка розвитку малого підприємництва: вітчизняний та зарубіжний досвід. Актуальні проблеми державного управління. 2017. № 1. С. 146–154.

20. Goals to Transform Our World URL: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/>(дата звернення: 20.09.2021)
21. Паньков А. Ф. Теория развития систем и системная теория логики. М.: Наука, 2013. 137 с.
22. Козак, А. Р. «Роль та місце малого бізнесу в економіці України та світу.» Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса 2.13 (2021): 236-241.
23. Holtz-Eakin D., Rosen H. S. Economic Policy and the Start-up, Survival, and Growth of Entrepreneurial Ventures – Washington D.C.: United States Government Printing Office, SBA, 2013. P. 3.
24. Худолей В.Ю., Пономаренко Т.В., Іванова Т.М. Регіональні диспропорції малого бізнесу в Україні та шляхи їх усунення / В.Ю. Худолей, Т.В. Пономаренко, Т. М. Іванова // Науковий вісник Полісся, 2018.- № 2 (14), ч. - С.186-195/
25. Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
26. Завадських Г.М. Стан і тенденції розвитку малого підприємництва в Україні. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки), 2020. №1 (40).С. 115-125.
27. Мусятовська О.С. Проблеми та перспективи розвитку малого бізнесу в Україні / О.С. Мусятовська // Економіка та держава, 2018.- №12.- С.68-73
28. Державна служба статистики України: [https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu\\_u/sze\\_20.htm](https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/sze_20.htm)
29. Кучінка, Тетяна Василівна, and В. Я. Попфалуші. «Вплив малого та середнього бізнесу на регіональний розвиток.» (2020).
30. Ольшанська, Олена. "Місце малого та середнього бізнесу в економіках країн ЄС та України: спрямованість України на досвід європейських країн." (2022).

31. Ольвінська Ю.О. Роль банківського кредитування у розвитку малого бізнесу в Україні / Ю.О. Ольвінська // Вісник ХНУ. – Хмельницький: ХНУ. - 2007. - С. 203-206.

32. Уманець Т. В. Методи і моделі оцінювання розвитку малого бізнесу: мезо- та макрорівень: моногр. / Т. В. Уманець, Ю. О. Ольвінська, О. В. Лучакова; ред. Т. В. Уманець. – Донецьк: «ВІК», 2010. – 280 с.

33. Ольвінська, Ю. О. Оцінка розвитку суб'єктів підприємництва Одеської області за допомогою інтегральних індексів / Ю. О. Ольвінська // Формування ринкових відносин в Україні. – 2013. - № 9/1. – С. 156-160.

34. Іванченко, Т. А. *Статистичний аналіз розвитку промисловості в Причорноморському регіоні України* [Текст] / Т. А. Іванченко, Ю. О. Ольвінська // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 9. Частина I – Одеса, ОНЕУ. – 2023. – С. 66 – 73.

35. Іванченко, Т. А. *Регіональний аналіз розвитку малого бізнесу в Україні* [Текст] / Т. А. Іванченко, Ю. О. Ольвінська // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 9. Частина II – Одеса, ОНЕУ. – 2023. – С. 5 – 10

36. Іванченко, Т. А. *Статистичний аналіз та прогнозування надходження інвестицій в економіці України* [Текст] / Т. А. Іванченко, І. Г. Готліб // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 7. – Одеса, ОНЕУ. – 2021. – С. 108 – 119